

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.7.44>

PRAWNE ASPEKTY FUNKCJONOWANIA ROLNEGO KOMPLEKSU PRZEMYSŁOWEGO UKRAINY W UWARUNKOWANIACH PROCESÓW INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

Maksym Sobko

laureat Naukowego Instytutu Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-6480-9227

SobkoMaksym@ukr.net

Adnotacja. W artykule autor podsumowuje wizję naukową i przedstawia dodatkowe argumenty dotyczące znaczenia wsparcia prawnego dla kompleksu rolno-przemysłowego w oparciu o analizę wsparcia regulacyjnego i prawnego funkcjonowania kompleksu rolno-przemysłowego Ukrainy, stanowisk oraz opinie naukowców na temat uwarunkowań funkcjonowania tego procesu oraz uwarunkowań i okoliczności na niego wpływających Ukrainy w kontekście współczesnych potrzeb w obliczu integracji europejskiej. Należy zauważyć, że kompleks rolno-przemysłowy definiuje się jako jasno ukształtowany system krajowy, obejmujący różne gałęzie gospodarki i regulowany przez znaczną liczbę aktów regulacyjnych i prawnych, w tym na poziomie międzynarodowym, który wymaga poprawy w szczególności w zakresie kontekście procesów integracji europejskiej i tworzenia jednolitej, z unią europejską, przestrzeni gospodarczej. Perspektywa dalszych badań naukowych polega na konieczności analizy każdego sektora kompleksu rolno-gospodarczego w kontekście zgodności z regulacjami regulacyjno-prawnymi tego segmentu, aktami prawnymi Unii Europejskiej regulującymi tę kwestię na poziomie międzynarodowym oraz poszukiwanie sposobów dostosowania do nich ustawodawstwa krajowego.

Słowa kluczowe: gwarancje prawne, wsparcie państwowo-prawne, kompleks rolno-przemysłowy, prawo administracyjne, stan wojenny.

FUNCTIONING OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Maksym Sobko

laureate of the Scientific Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-6480-9227

SobkoMaksym@ukr.net

Abstract. In the article, based on the analysis of the regulatory and legal support for the functioning of the agro-industrial complex of Ukraine, the positions and opinions of scientists regarding the determinants of the functioning of this process, as well as the conditions and circumstances that affect it, the author generalizes the scientific vision and offers additional arguments regarding the importance of legal support for the agro-industrial complex of Ukraine in the context of modern needs in view of European integration. It is noted that the agro-industrial complex is defined as a well-formed national system that embodies various sectors of the economy and is regulated by a significant number of regulations, including international equal, which needs to be improved, in particular, in the context of European integration processes and the creation of a single economic space with the European Union. Prospect for further scientific research lies in the need to analyze each sector of the agro-economic complex in the context of compliance of the legal regulation of this segment with the acts of law of the European Union that regulate this issue at the international level and the search for ways to bring national legislation in line with it.

Key words: guarantees in law, state and legal support, agro-industrial complex, administrative law, martial law.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Максим Собко

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-6480-9227

SobkoMaksym@ukr.net

Анотація. У статті автором на підставі аналізу нормативно-правового забезпечення функціонування агропромислового комплексу України, позицій і думок учених щодо детермінантів функціонування цього процесу, а також умов і обставин, що на нього впливають, узагальнено наукове бачення та запропоновано додаткові аргументи, щодо важливості правового забезпечення агропромислового комплексу України в контексті сучасних потреб з огляду на європейську інтеграцію. Зазначається, що агропромисловий комплекс визначається як чітко сформована загальнодержавна система, що уособлює в собі різні галузі господарства та регулюється значною кількістю нормативно-правових актів, у тому числі міжнародного рівня, що потребує удосконалення, зокрема,

у контексті євроінтеграційних процесів і створення єдиного, з Європейським союзом економічного простору. Перспектива подальшого наукового пошуку полягає в необхідності аналізу кожного сектору агро економічного комплексу в контексті відповідності нормативно-правового регулювання цього сегменту, актам права Європейського союзу, що врегульовують це питання на міжнародному рівні та пошуці шляхів приведення у відповідність до нього, національного законодавства.

Ключові слова: гарантії в праві, державно-правова підтримка, агропромисловий комплекс, адміністративне право, воєнний стан.

Актуальність теми. На сучасному етапі становлення державотворчих і євроінтеграційних процесів в Україні надзвичайно важливим питанням виступає необхідність безперервного забезпечення функціонування агропромислового комплексу, що є невід'ємною складовою функціонування економічної системи України. Крім цього, з урахуванням сучасних євроінтеграційних прогресів, важливим питанням є взаємобміну інформацією та узгодження позицій нормативно-правових актів права Європейського союзу у сфері агропромисловості та національного українського законодавства, що виступає єдиним демократичним регулятором правовідносин у будь-якому правовому суспільстві.

Крім цього, широта осяжності спектру правового регулювання суб'єктів агропромислового комплексу зумовлює потребу системного опрацювання наявних проблемних питань й пошуку результативних шляхів їх розв'язання, оскільки за умови наявності перепон і перешкод у даній сфері, неможливою буде ні подальша європейська інтеграція України, що наразі передбачає проведення переговорного процесу щодо вступу ні стабільне функціонування системи економіки України.

Питання різних аспектів функціонування агропромислового комплексу України досліджували вчені та дослідники багатьох галузей права, а саме такі як: Гафурова О.В., Дегтярьова С.В., Єрмоленко В.М., Корнієнко Г.С., Корчинський І.О., Кульчій І.М., Курило В.І., Курман Т.В., Кваша С.М., Майстро С.В., Петрова Н.О., Подцерковний О.П., Стагівка А.М. та ін. Водночас, сучасні трансформаційні процеси, стрімка європейська інтеграція України та умови в яких функціонує державна економіка потребують інтенсифікації процесів із пошуку наукових способів розв'язання проблем у зазначеному секторі.

Виклад основного матеріалу. Концептуальні підходи до функціонування агропромислового комплексу в Україні та закордоном розглядалися вченими на різному рівні та обґрунтовувалась необхідність пошуку простих шляхів поступового вирішення тих чи інших проблемних питань пов'язаних із цим, проте й до сьогодні, конкретні кроки залишаються не визначеними чітко чи не віднесені до компетенції того чи іншого органу.

Більш детально своє бачення описують С. Майстро та О. Федоренко, які аналізують три найпоширеніші концепції аграрного розвитку: 1) «конкурентоспроможна галузь», згідно з якою АПК має розвиватися на таких же засадах, що й інші сектори економіки: без жодних пільг і сприяння розвитку; 2) «глобалізоване сільське господарство», тобто якщо в країні є сприятливі умови для вирощування пшениці, кукурудзи чи ріпаку, то вона має спеціалізуватися на їх виробництві, прагнути високих врожаїв шляхом максимальної інтенсифікації; 3) «багатофункціональний розвиток», згідно з якою аграрне виробництво має ставити перед собою завдання не лише виробляти якомога більше зерна, молока, м'яса, овочів та фруктів, а й розвивати соціальну сферу, культуру сільських територій. Цей, останній, варіант аграрного розвитку (який, до речі, рекомендований резолюцією ООН) обрали розвинені країни світу (Майстро, 2013). Як відомо, до структури агропромислового комплексу відноситься не лише сфера сільського господарства, що в свою чергу дозволяє розширяти алгоритми дій щодо упорядкування діяльності в сфері агропромисловості й шукати нові способи інтенсифікації економіки України та методів її адміністративно-правового регулювання.

Участь держави в забезпеченні сприятливіших умов для АПК пов'язана з тим, що система кредитування, що існує в країні, орієнтована на галузі з високою оборотністю капіталу і прибутковістю. Специфіка сільського господарства і інших галузей АПК, їх складне фінансово-економічне становище, високі процентні ставки по кредитах не дозволяють товаровиробникам аграрного сектора нарівні з іншими галузями народного господарства брати участь на ринку кредитних ресурсів. Для підприємств агропродовольчого сектора економіки кредитна система на сучасному етапі, повинна включати пільгове кредитування, що передбачає: збільшення частки довгострокових кредитів; зниження процентних ставок; розвиток заставних операцій; розвиток іпотечного кредиту; створення системи кредитних кооперативів. Залучення інвестиційних ресурсів в агропродовольчий сектор є важливою умовою, його розвитку (Замикула, 2009). Зазначені інструменти інтенсифікації адміністративно-правового регулювання функціонування агропромислового комплексу України в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні дозволять спростити процеси внутрішньої взаємодії та комунікації між усіма суб'єктами зазначеної сфери правовідносин, що в свою чергу, дозволить ефективно використовувати зазначений вектор взаємодії.

Правові питання державної підтримки сільського господарства надзвичайно тісно пов'язані із економічною складовою цих відносин. З цього приводу дуже слушною є думка О.П. Подцерковного, який вважає, що розвиток галузей права, що мають своїм предметом регулювання відносин у сучасній економіці, неможливо науково забезпечити, якщо не дослідити економічний зміст суспільних відносин, які піддані державно-правовому впливу, не з'ясувати економічні наслідки від дії правових приписів, дозволів, заборон (Подцерковний, 2010). Водночас, питання правового регулювання діяльності агропромислового комплексу, а також основні процеси, пов'язані з управлінням ним не мають зв'язку, переважною більшістю зі змістовною частиною, що вкотре обґрунтовує необхідність посилення нормотворчої складової та необхідності унормування всіх форм і видів взаємин, що існують в даній сфері.

Необхідно зазначити, що державні структури можуть і повинні відповідно рівню своєї компетенції в тій або іншій формі брати участь в держрегулюванні і розвитку агропромислового виробництва, забезпеченні державної підтримки господарюючих суб'єктів агропродовольчого сектора економіки. Зважаючи на складність проблем державної підтримки і необхідність забезпечення, виходячи з соціально-політичних і економічних умов, балансу податкового, фінансово-кредитного і цінового регулювання, урахування вимог ринку і інших чинників, особливу увагу необхідно звернути на рівень компетентності органів управління агропродовольчого сектора, на готовність організацій до сприйняття встановлених правил, використання наданих ним можливостей; а також на наявність і вірне використання наявних державних ресурсів. Все вказане вимагає наукового підходу до питань державного регулювання і підтримки господарських структур агропродовольчого сектора економіки (Замикула, 2009). Таким чином, належить зауважити, що сучасні євроінтеграційні процеси потребують жорсткого державно-правового регулювання, що в свою чергу уможливується в спосіб унормування й розв'язання всіх проблемних питань пов'язаних із функціонуванням агропромислового комплексу в нормативно-правовий спосіб.

Визначаючи розвиток аграрного сектору та зміцнення присутності України на світовому ринку аграрної продукції як одну з підойм забезпечення стійкості та динамічності економічного розвитку країни, слід враховувати особливості конкурентної ситуації на цьому ринку. Зокрема, вона характеризується наявністю активної державної підтримки сільськогосподарського виробництва провідними країнами світу. Основними напрямками (цілями) такої підтримки є наступні: підтримка товарного виробництва та підвищення конкурентоспроможності сільського господарства; підтримка дрібних товаровиробників, починаючи підприємців, сімейних ферм та кооперативних об'єднань; охорона земель та раціональне використання сільськогосподарських угідь; встановлення цін підтримки на окремі види сільськогосподарської продукції; розвиток ринкової інфраструктури; підтримка місцевих ініціатив розвитку сільських територій та якості життя на селі; розвиток аграрної науки та впровадження у виробництво новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції, догляду за тваринами, систем обробітку ґрунту та ін.; розвиток сільськогосподарського машинобудування (Собкевич, Русан, Юрченко, 2012). Крім цього, слід звернути увагу, що вказані напрями удосконалення правового регулювання агропромислового комплексу України, мають бути доопрацьовані з урахуванням особливостей перебігу переговорного процесу щодо вступу України до Європейського союзу та в контексті потреб, щодо адаптації українського законодавства до відповідних вимог.

Зважаючи на специфіку АПК, необхідна державна підтримка залучення інвестицій в цю сферу виробництва. Вона повинна виражатися в створенні законодавчо-нормативних механізмів, регулюючих відносини між суб'єктами підприємницької діяльності, розробці механізмів страхування інвестицій, в створенні системи пільг, яка б забезпечувала привабливість інвестицій в АПК. В цілях подолання негативних сторін «пропорційного розподілу» бюджетних ресурсів останніми роками реалізується принцип «виділення бюджетних коштів ефективно працюючим господарствам». Кошти субсидій і субвенцій, фонду пільгового кредитування і лізингового фонду прямують переважно в сильні господарства, здатні забезпечити їх повернення. Проте фінансово стійкі в даний час сільськогосподарські підприємства – це, як правило, ті, які ще в дореформений період мали могутню матеріально-технічну і соціальну базу, швидше інших адаптувалися до ринку, зберегли кваліфіковані кадри, відновили платоспроможність (Замикула, 2009). Саме тому, на нашу думку, питання удосконалення механізму адміністративно-правового (та загалом, правового) регулювання постає як ніколи найбільш актуально, в контексті сучасних викликів.

Висновки. Отже, на підставі аналізу нормативно-правового забезпечення функціонування агропромислового комплексу України, позицій і думок учених щодо детермінантів функціонування цього процесу, а також умов і обставин, що на нього впливають, узагальнено наукове бачення та запропоновано додаткові аргументи, щодо важливості правового забезпечення агропромислового комплексу України в контексті сучасних потреб з огляду на європейську інтеграцію.

Так, агропромисловий комплекс визначається як чітко сформована загальнодержавна система, що уособлює в собі різні галузі господарства та регулюється значною кількістю нормативно-правових актів, у тому числі міжнародного рівня, що потребує удосконалення, зокрема, у контексті євроінтеграційних процесів і створення єдиного, з Європейським союзом економічного простору.

Важливість та значення регулювання в сфері функціонування агропромислового комплексу обґрунтовується зокрема тим, що зазначена сфера є важливою для безперебійного функціонування сектору економіки України, зокрема в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні та складає інтерес національної та державної безпеки, що потребує жорсткого державного контролю та моніторингу.

Вплив актів Європейського союзу, перш за все інтегрують національну агроекономічну систему в єдиний міждержавний механізм, що є запорукою швидкого вступу України в союзу та створить належні фінансово-економічні та адміністративно-правові умови для забезпечення системи агропромисловості від дестабілізації.

Перспектива подальшого наукового пошуку полягає в необхідності аналізу кожного сектору агроекономічного комплексу в контексті відповідності нормативно-правового регулювання цього сегменту, актам права Європейського союзу, що врегульовують це питання на міжнародному рівні та пошуці шляхів приведення у відповідність до нього, національного законодавства.

Література:

1. Замикула В. Напрями державної підтримки агропродовольчого сектора економіки в умовах глобалізації економіки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2009. № 4, URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=258>

2. Майстро С.В. Екологічні засади державного регулювання розвитку аграрного сектору. Аграрна політика та аграрна економіка: теоретико-прикладні аспекти: монографія. Х.: «Міськдрук»: ХНАУ, 2013. С. 126–147.
3. Подцерковний О.П. Про розбіжність економічного змісту та юридичної форми суспільних відносин. *Наукові праці НУ «ОЮА»*. 2010. Т. 9. С. 217 – 225.
4. Собкевич О.В., Русан В.М., Юрченко А.Д. Щодо розбудови механізмів державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні. Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2012. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodo-rozbudovi-mekhanizmiv-derzhavnoi-pidtrimki-silskogospodarskogo>

References:

1. Zamykula, V. (2009). Napriamy derzhavnoi pidtrymky ahroprodovolchoho sektora ekonomiky v umovakh hlobalizatsii ekonomiky [Directions of state support of the agro-food sector of the economy in the conditions of economic globalization]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. № 4, URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=258> [in Ukrainian].
2. Maistro, S.V. (2013). Ekolohichni zasady derzhavnoho rehuliuвання rozvytku ahrarnoho sektora. Ahrarna polityka ta ahrarna ekonomika: teoretyko-prykladni aspekty: monohrafiia [Environmental principles of state regulation of the development of the agrarian sector. Agrarian policy and agrarian economy: theoretical and applied aspects: monograph]. Kh.: «Miskdruk»: KhNAU, pp. 126–147. [in Ukrainian].
3. Podtserkovnyi, O.P. (2010). Pro rozbizhnist ekonomichnoho zmistu ta yurydychnoi formy suspilnykh vidnosyn [On the discrepancy between the economic content and the legal form of social relations]. *Naukovi pratsi NU «OlUA»*. Т. 9. pp. 217–225. [in Ukrainian].
4. Sobkevych, O.V., Rusan, V.M., Yurchenko, A.D. (2012). Shchodo rozbudovy mekhanizmiv derzhavnoi pidtrymky silskohospodarskoho vyrobnytstva v Ukraini. Analitychna zapyska [Regarding the development of mechanisms of state support for agricultural production in Ukraine]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodo-rozbudovi-mekhanizmiv-derzhavnoi-pidtrimki-silskogospodarskogo> [in Ukrainian].